

Pöördumise nr 8764

01.06.2026

Tallinn

Eesti HIV-positiivsete Võrgustiku (EHPV) avaldus

Kellele: Eesti Vabariigi Valitsus

Koopia: Riigikogu sotsiaalkomisjon, Eesti Sotsiaalministeerium

5. juunil 2026 möödub 45 aastat HIV/AIDS-i epideemia esmakordsest ametlikust tunnustamisest. Vaatamata märkimisväärsele arengule ravi ja ennetuse valdkonnas ei ole HIV-epideemia lõppenud ning vajab jätkuvalt järjepidevat poliitilist, rahalist ja ühiskondlikku vastust.

Täna on Eesti jõudnud etappi, kus edasine areng ei sõltu enam niivõrd meditsiiniliste vahendite olemasolust, vaid poliitilistest otsustest, rahastuse jätkusuutlikkusest ning riigi võimest säilitada rahvatervise infrastruktuuri.

Alates 2022. aastast tegutseb Eesti tõsise geopoliitilise kriisi tingimustes, mille on põhjustanud sõda Ukrainas. See on märkimisväärselt suurendanud koormust tervishoiu- ja sotsiaalsüsteemile, samal ajal kui HIV-i ennetuse ja rahvatervise küsimused seisavad üha sagedamini silmitsi tähelepanu ja ressursside vähenemise riskiga.

Samas on Eesti taganud Ukrainast sunniviisiliselt saabunud inimestele ligipääsu ennetusele, testimisele ja ravile. See on olnud oluline osa rahvatervise kaitsmisest, nakkuste leviku ennetamisest ning humaansuse ja võrdse arstiabile ligipääsu põhimõtete säilitamisest.

Täna on aga kogukonnapõhised võtmeteenused ohus ebastabiilse ja projektipõhise rahastamise tõttu.

See toob kaasa:

- võtmerühmade väiksema hõlmatuse;
- HIV-i hilise avastamise sagenemise;
- ennetustegevuse nõrgenemise;
- tervishoiusüsteemi pikaajalise koormuse suurenemise;
- stigma ja sotsiaalse tõrjutuse kasvu.

Rahvusvahelised andmed, sealhulgas ajakirja *The Lancet HIV* publikatsioonid, kinnitavad, et investeeringute vähendamine kogukonnapõhistesse teenustesse suurendab uute HIV-juhtude arvu ning vähendab riikliku HIV-vastase tegevuse tõhusust (<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2666776225000353>).

Kogukondliku infrastruktuuri nõrgenemine tähendab:

- ühe tõhusaima ennetusmehhanismi kaotamist;
- tervishoiukulude pikaajalist kasvu;
- sotsiaalse ebavõrdsuse süvenemist;
- epideemia taaskasvu riski suurenemist.

Kogukonnapõhiste teenuste rahastamise vähendamine või ebastabiilsus kujutab endast strateegilist riski Eesti rahvatervisele.

ÜRO HIV/AIDS-i kõrgetasemelise kohtumise eel, mis toimub 22.–23. juunil 2026, rõhutab rahvusvaheline kogukond: kogukondade poolt pakutavad teenused ei ole lisakulu, vaid tervishoiusüsteemi kriitiliselt oluline osa.

Eestil on olemas kõik kaasaegsed vahendid HIV-epideemia kontrolli all hoidmiseks:

- tõhus ravi;
- ligipääs testimisele;
- kokkupuuteelse profülaktika (PrEP) võimalused;
- tõendus põhised ennetus- ja kahjude vähendamise mudelid;
- professionaalsed kogukonnapõhised organisatsioonid.

Peamine risk seisneb täna poliitiliste ja rahaliste otsuste ebastabiilsuses.

Eesti HIV-positiivsete Võrgustiku (EHPV) jaoks algab see arutelu inimese õigusest reaalsele valikule HIV-i ennetamisel.

Ei ole olemas üht universaalset lähenemist, mis sobiks kõigile. Inimestel peab olema ligipääs erinevatele vahenditele ja teenustele:

- testimisele;
- ennetusele;
- kahjude vähendamise programmidele;
- nõustamisele;
- seksuaal- ja vaimse tervise toetusele;
- ravisüsteemis orienteerumise ja ravi toetamise teenustele.

Valik eksisteerib aga ainult siis, kui teenused on kättesaadavad, turvalised, konfidentsiaalsed ega ole seotud hirmu, stigma või hukkamõistuga.

Just seetõttu alustab Eesti HIV-positiivsete Võrgustik (EHPV) 2026. aastal — HIV-teema 45. aastapäeval — teavituskampaaniat sellest, milline näeb HIV-i ennetamine Eestis tegelikkuses välja.

Kampaania põhineb vestlustel kogukondade esindajate, ühiskondlike ja poliitiliste liidrite, spetsialistide ning professionaalidega, kes töötavad igapäevaselt HIV-valdkonnas.

Selle dialoogi raames räägime:

- mida tuleb ümber hinnata;
- mida tuleb taastada;
- mida tuleb tugevdada,

et HIV-i ennetamine jääks reaalseks võimaluseks HIV-ist mõjutatud inimestele ka ebastabiilse rahastuse, kõrge stigma ja jätkuvate humanitaarkriiside tingimustes.

Pöördume Eesti Vabariigi Valitsuse poole üleskutsega:

- tagada kogukonnapõhiste teenuste jätkusuutlik riiklik rahastamine;
- rakendada pikaajalised sotsiaalse lepingustamise mehhanismid;
- võtta vastu HIV-i ja kaasuvate haiguste strateegia aastateks 2026–2031;
- laiendada ligipääsu PrEP-ile, testimisele ja enesetestimisele;
- tugevdada integreeritud vastust HIV-ile, viirushepatiitidele ja humanitaarkriisidele;
- tugevdada diskrimineerimisvastast poliitikat ning inimõiguste kaitset.

45 aastat hiljem on meil olemas teadmised, tehnoloogiad ja tõenduspõhine teadmine.

Kuid ainult poliitiline tahe määrab, kas epideemia püsib kontrolli all või toimub selle uus kasv.

Kogukonnad ei ole eelarverida, mida saab lihtsalt kustutada.

Need on jätkusuutliku HIV-vastase tegevuse alus ning osa riiklikust rahvatervise julgeolekust.

Lugupidamisega ja üleskutsega kiireteks tegudeks,

Latšin Alijev

Direktor

Eesti HIV-positiivsete Võrgustik (EHPV)

www.ehpv.ee